

ВОЛЬНАЯ Беларусь

Тыднёвік палітычны
і літэратурны.

Умовы падпіскі:

На год.....12р. —

Напоўгода.... 7р. —

На 1 мес.... 1р. 50к.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: г. Мінск Захараўская, 18. Тэл. 776.

Перамена адрэсу 50 к.

Год выдання II.

№ 10. 1918 г. 24-го сакавіка 1918 г. № 10.

Гісторыя Вялікага Княства Літоўска-Беларускага.

(Паводлаў летапісаў).

Прадмова.

Канцом Полацкага перыяду беларускай гісторыі трэба лічыць 1230-я годы. К гэтаму часу ўсе беларускія землі былі падзелены на асобныя князствы, або удзелы. Удзельныя княззі сталі вадзіцца сваімі і ваяваць паміж сабою. Беларусь абезсілела і абіднела. Суседзі карысталіся гэтым. Яны нападалі на полацкія землі, паланілі людзей і грабілі сялібы. Цяжка стала жыць на полацкіх землях. Многа людзей разам з пакрыўджанымі удзельнымі князямі сталі пакідаць роднуюземлю. Яны кіраваліся на Літву і там, сярод дзікага паганскага племя літоўцаў, сталі шукаць сабе лепшае долі. А на Літве спакон веку жылі і беларусы, як кальоністы. Знайшоўшы там прытулак, як прышыхны да арганізаванага жыцця, — князі-выхадцы сталі гуртаваць каля сябе людзей і заводзіць свае парадкі, а тым часам і самі пераймаліся чужымі звычаямі і бытам. Яны навучаліся чужынскай мовы і выпраўнялі ўсе паганскія літоўскія забавоны. Гэта, як на той час, ні лічылася дзівам. Кожнаму ведама, як Аляксандр Неўскі, дзеля добрых адносін з татарами, дабрахотна пакланяўся ідалам у Ордзе. Каб які татарскі летапісец пісаў гісторыю Аляксандра Неўскага, то напэўна сказаў-бы, што ён — паганін, як пісалі нашыя летапісцы пра тых княззёў, што князівалі на Літве. Німа слова, што іншыя з князёў-выхадцаў рабіліся сапраўды паганцамі, мабыць на гэтай падставе, што з ваяўнікамі жыць — на воячы і выць.

Так і жылі яны на Літве, але думка аб родным краімі ні пакідала іх ніколі. Умацаваўшыся на чужыні, яны пачынаюць пашыраць сваю ўладу на старыя полацкія, дзвядоўскія землі. І народ беларускі ахвотна ім пакараўся, бо бачыў у князях літоўскіх ні чужынцаў, а пачомкаў полацкіх княззёў, сваіх даўнейшых уладароў і гаспадароў, і тым больш, што гэтыя князёў былі заўсёды абкружаны беларускім багартствам з выхадцаў. Адзін такіх князёў літоўскіх, на імя Рынгольд, князь Навагрудскі, зрабіўся вялікім князем на Літве.

У 1235 г., Рынгольд напав на беларускія полацкія землі і зававаў іх.

Супроць Рынгольда выступілі паўднёварускія князі: Святаслаў Кіеўскі, Леу Воладзімірскі і Дзімітры Друцкі, і нават паклікалі на падмогу татар, але былі разбіты дзаванна над рэчкаю Немнам каля мястэчка Магільнае. Вось як аб гэтым апавядае летапісец:

«Князачы Рынгольду ні мало на Ноугарадцы і на многіх горадах рускіх, і учыніт змову межы сябе князі рускія пачаці вальку проціу вялікага князя Рынгольда, а хацячы яго сагнаці з отчын сваіх гарадоў рускіх... І узлі тлі княззі рускія на помач сабе ад цара Заволжскага некалькі тысяч татар. І князь вялікі Рынгольд паткаў іх на рэчэ Немне на Магільнай, і учыніў з імі бой лют, і біліся с сабою вельмі крэпка, пачаўшы ад паранка аж да самаго вечару. І паможа Бог вялікаму князю Рынгольду: ж князей рускіх і усяю сілу іх і арду татарскую на галаву паразіў і сам, звыцязство адзяржаўшы, з вялікім вяселіем і дабыткам золата і срэбра і з многімі скарбы і вазвращаўся ва сваісі. І прышоўшы да Навагарадка, разнямогся і умрэ, а на сабе заставіў сына сваяго на княжэнні Ноугарадзкам Міндоуга.» Або: «і разнеможэся і умрэ без плоду.»

З гэтага часу пачынаецца новы перыяд Беларускай гісторыі, вядомы пад назваю гісторыі Вялікага Княства Літоўска-Рускага (Беларускага).

Літоўска-Беларускае князство залажылося на тэрыторыі Чорнай Русі, у ціперашняй Навагрудчыні. Горад Навагрудак быў першаю сталіцаю вялікіх князёў літоўскіх, якіх усяспамінаюцца ў летапісах. Пачаткам, адкуль пайшло Маскоўскае гасударство, была Суздальская зямля, а тым зьвернем, с каторага вырасла Літоўска-Беларускае князство, была Літва. Але «Літва, піша проф. В.-Буданаў: — як племя, ні мела амаль што жаднай дзяржаўнасці і змушана была скарыцца і скарылася дзаванна пачаткам беларускай дзяржаўнасці. (Помѣтѣя Литовск. госуд., стр. 2).

Усе вялікія князёў Літоўска-Беларускага княства былі роду славянскага, пачомкі полацкіх князёў-ізгоў, і само Літоўска-Рускае князство было ў аснове сваёй ні літоўскім, а беларускім. Стоячы на пэўным грунці гістарычных даследаў, мусім ясна зазначыць, што літоўскага элементу ў гэтым княстве было мала, як мала было ўкраінскага ці бела-

Ніхай жыве Вольная Беларусь!

Зьмест № 10: Гісторыя Вялікага Княства Літоўска-Беларускага, артыкул Я. Л.; Памяткі старасявецкай беларускай мовы і пісьменства, Год таму назад, Л. В.-Д.; Залеты, камедыя Паума Прыгворні; Вершы Ясанава; Кроніка, Усе лякія весткі і др.

рускаго ў гасударстве Маскоўскім. Уваходзячы ў склад княства, літоўскі народ ні меў ні дзяржаўнаго, ні культурнаго значэння і мусіў схіліцца перад культурай і дзяржаўнасцю беларускай тым больш, што і на ліку сваім ён быў у меншасці. Гісторыя ні мае прыкладу, каб меншы на ліку народ панаваў над большым. Гэтак беларусы і ўкраінцы, злучаныя з Маскоўшчынай сілаю гістарычных варункаў, ні мелі грунтоўнаго значэння на дзяржаўны лад і культурны парадак вялікарускаго народу. У дзяржаві Расійскай скрозь панавала вялікарушчына. Беларускі і ўкраінскі народы выправілі ролю паслугуючых і багацілі культуру вялікарускаю коштам уласнаго вішчэння і заніпаду. Тое, што гэтыя два народы уваходзілі ў склад Расійскай дзяржавы, Расія ні стала ад гэтаго ні беларускай, ні ўкраінскай. Зважаючы на гэта, а ніяк ні можна сказаць, што Літоўска-Рускае князство было літоўскім.

Памылковы погляд на Літоўска-Беларускае князство, як на дзяржаву літоўскую, устанавіўся праз тое, што да гэтаго часу пра гісторыю Беларусі пісалі чужынцы, — маскоўскія або польскія гісторыкі, якіх мала абходзіла гістарычная доля Беларусі. Разумна глядзець на беларушчыну замінаў ім той памылковы погляд, ці, лепей сказаць, той «гістарычны імперыялізм», на катораму маскоўскія гісторыкі, напрыклад, разглядалі нас і ўкраінцаў, як блудных сыноў маскоўскаго царства, якіх у часы ліхалецця, у годы татарскаго іга, адшчэпіліся ад яго і, жывучы асобна ад яго, панабіраліся чужынскіх звычаяў і пансавалі сваю «іскані рускую» (маскоўскую — на іх думку) мову. Гэты «гістарычны імперыялізм» на крысе адкідаецца, як погляд шкадлівы для навукі і выкліканы да жыцця палітычнымі маркаваннямі людзей, нічогасу-польнаго з гістарычнай навукі ні маючымі. С пагляду «гістарычнаго імперыялізму» гісторыя наша рысуецца шэдай і зблутанай і труднай зразумець таго ці іншаго гістарычнаго зьяўлення. Тым часам, гісторыя сьведчыць, што рускімі даўней называліся толькі беларусы ды яшчэ ўкраінцы; вялікарусы ж зваліся маскоўцамі, а само князство іх Маскоўея. Вялікарускае племя залажылося многа пазней і уяўляе з сябе помесь славян с фінскімі плямянамі.

Як ужо гаварылася, вялікае князство Літоўска-Беларускае залажылося ў так званай Чорнай Русі, у Навагрудчыні, у пачатку XIII-го стагоддзя. Нованаўстаўшае вялікае князство стало шпарка абрастаць з усхода і поўдня заходна-рускімі землямі, і перш за ўсе павялічылося

за кошт Полацкай зямлі. С часам у абшары яго увайшлі ўсе украінскія землі на Дняпру аж да самаго Чорнаго мора. Абкружыўшы сябе цэлым поймам беларускіх зямель, вялікае князства Літоўскае прыняло саусім выгляд і характар гасударства беларускага. З XIV-го веку беларуская народнасць запанавала там і палітычна, і культурна, і духоўна.

Цяжкія адносіны з пачатку з нямецкім рыцарствам, потым з Маскоўскай імперыяй вялікае князства Літоўска-Беларускае шукае хаўрусу з суседняю Польшчай. Першае злучэнне з Польскім карацтвам адбылося ў 1386 г., пры вялікім князю Ягайлу. Гэта было так званая унія 1385—1386 г. Але гэтая унія фактычнага злучэння Літвы з Польшчай ні зрабіла. Беларуская-Літоўскае князства засталася і надалей, асобным гасударствам і толькі ў 1569 г. на моцы Люблінскай уніі яго аканчальна злілося з Польшчай і страціло сваю палітычную і культурную незалежнасць. Вялікае князства Беларуская-Літоўскае саусім ніпадобнае да Маскоўскага. «Маскоўскае гасударство, піша проф. М. Любаўскі,—развівалася ўвесь час у кірунку монархічнага абсалютызма і прыняло нарэшці форму монархіі, на чале каторай стаў паслядсвяденны гасудар, ні абмяжованы ўладар і загадчык. Ён вольна распараджаўся і жыццём і меннем сваіх падданных, а яны, датычыў яго, мелі адны толькі абавязкі і ні мелі жаднаго права... Літоўска-Беларускае князства зрабілася гасударствам канстытуцыйным, на чале катораго стаяў абраны вялікі князь. Ён з самаго канца XIV-го веку звязваў сябе рознымі хартыямі, каторыя ён выдаваў сваім падданным як усяго гасударства, так і яго асобным часткам. На моцы гэтых хартыяў беларуска-літоўскі гаспадар з канца XV-го веку быў ужо ні самадзяржаўны ўладар, а абмяжованы радаю і згодаю паноў-рады, а з часу выдання статутаў 1529 і 1566 г. і ўхваламі ўсіх станаў шляхты, скліканых на вялікіх вельных сойм.»

Я. Л.—н.

Памяткі старасвецкай беларускай мовы і пісьменства.

I.

(Прамова князя Канстантына Астрожскаго да караля Зыгмунта III, у каторай князь скардзіўся на крыуды праваслаўным і на тое што аддаў пад суд Нікіфора, экзарха канстацынональскаго патрыярха).

Ушоу кароль з пакою сваёго да таго пакою, гдзе сенатары с панами ваводаў кідушкі былі. За чым пан вавода, яко жалобны, учыніў шырокую і дошыць жаласную мову да караля:

«Прыпамінаючы зацнасьць дому свайго княжацкаго з Рускіх князеў, заслугі іх у Рэчы Паспалітай у статэчнасці і ў праваслаўі, патам свае заслугі, пачаўшы ад Жыгмонта караля Старога,—дзе да караля яго міласці,—патам Аугуста,—вуй*) яго, патам Генрыка і Стэфана ка-

*) вуй—дзядька.

ралей польскіх, пры том міловаў продкі яго каралеўскай міласці, так і яго каралеўскай міласці патомкі і іж сам чыніў і іншых да таго веу, жэ і за морам шукалі кроў паноў сваіх змерлых, разумеючы яго каралеўскую міласць, жэ меу так жа, як дзед і вуй яго, мілаваці подданных сваіх.

«Здароўе свае, кошты,—ўсе дзеля таго важны; на канец сабою самым к волі яго каралеўскае міласці быў радзечелен і датрымаў статэчне, а непрыяцелі ні даў на тот час будучаю канцлерові Замойскаму прыязні і яго каралеўскую міласць на панство прыпавадзіў, якож прызнаў то і кароль яго міласць, жэ яму тэж ўзаемную ласку наказаў, а патамство яго пры боку сваім пасадзіў і учыў,—аднаго сына на правіцы, а другога на левіцы, і так уцешыў быў старасць яго.

«Ніжлі непрыяцель, каторый ваздвігнуў вайну на праваславіе, відзчы яго моцна стаічаго у веры-святтой, ні хвочымся, яшчэ пабудзіў без дання прычыны таго, катораму он у прыгодзе яго вялікім быў непрыяцелем канцлера і гэтама кароннаго: каторы прыпомнеўшы ніпрыязні яго над учыўсць, нівіннасць і добрую славу гоніць слуг яго, людзей добрых, нівінних на вольных дарогах імаці кажэць, пенязі адбіраець, вязаннем і мукамі траціць, хадзічы якую змазу на него навязыць: на духоўных яго торгоўца, із заздрасці зрадцамі іх чыніць: што ўсе іначай ся наказало.

«А ваша каралеўская міласць, відзчы гвалт наш і нарушэнне прау нашых, ні дбаеш нічога на прысягу сваю, катораю есі абавязаны нам ні ламаці прау нашых, але прымажаці і разшываці. За такавымі слухнымі дакументамі, за прычынамі паслоў земскіх, ні хочаш нас у праваслаўнай веры нашай захаваці пры правах нашых: на месце адступных паствыраў і вшых даці, і оушэ даушчаец тым адступнікам гвалт чыніці і кроу праліваці тых, каторыя за адступленне іх за німі іці ні хадзіць, лупіці із маства-сцей іх выганіці, з зямель на канец вывалаці. За веру праваслаўную наступаш на права нашы, ламаеш вольнасці нашы і, на канец, на сумевне наша налягаеш,—чым прысягу сваю ламаеш, і то, што кольвек для мяне учыніў, у нівошта ас-татняю ніласкаю сваю абарачаеш.

«Што бачучы, яко сэнатар, ні толькі сам прылію крыуду і цябе упамінаю, але відаю, іж то к астатнім згубе ўсяе кароны Польскае ідзе, бо за тым біхто свайго права ані вольнасці безпечан ужэ ні будзець і у кароткам часе прыйдзе да вялікаго замяшання, а бадай ні дамышліца лі і чаго іншаго.

«Продкаве нашэ, варуючы пану веру, паслушэнство і подданство, ўзасем тэж ад пана міласць, справядлівасць і абарону бяруць, і так сабе напрысягаюць спольне».

Упамінаў і прасіў старац, абы кароль абачыўся і здаровае рады слухаў. А іж так барзо ад яго каралеўскае міласці быў скрыўджан, а у старасці лет яго у том, што меу наймільшаго, ткнен у суменне і веру праваслаўную, бачучы ужэ старасць сваю заплую а спадзеваючыся, іж прудка з сьвета разлучыцца, жэгнаў караля з упамінаннем, абы ся абачыў.

І таго свайго духоўнаго заставуець каралеў, а кроў яго на страшням судзе

Божыем узыскавані хочэць і просіць Бога, абы юж больш ачыма ні відзеў таковога ламаўня прау, але оушэ зычыць сабе, абы юж у старасці лет слышаў а добрам здароўю таго і а леншам затрымыванню панств яго і прау нашых.

А гды закончыў шырокую мову, адступіў троха, а кароль сазваў блізніц к сабе сэнатароў для намовы адказу. А старац, у вялікай жаласці будучы абярнуўшыся да сваіх, каторых там ні меу больш, толькі прыяцеля аднаго і службных двох, рушыўся іці з пакою каралеўскаго.

Катораго гды оны прыяцель пры нем будучы пад кроу ўзяў яго велькі і прасіў, абы пачакаў на адказ каралеўскі, але гды ні хадзеў і проч пачоў,—кароль, абачыўшы то, паслаў за нім пана вавода віленскаго Радзівіла.—зніа яго, абы ся вярнуў.

Каторы гды ні хадзеў вярнуціся, рак Радзівіл: «уцешым вашу мосць, жэ кароль есць жаласны вашай мосці жалю, жэ і Нікіфор волен будзець. Ніжлі княжа, у жалю будучы, вярнуціся ні хадзеў, але рак: «Нехай жа сабе і Нікіфора зьвесць!» І сам проч пачоў.

(Акты Западной Росіі. 1851 г., Том IV, № 149, стр. 128-220).

Год таму назад.

Усерасійская рэвалюцыя, паўстаўшая у канцы лютаго 1917 году, разбіла ланцугі, каторымі былі закованы ўсе народы вялікай Расійскай дзяржавы. Упад старога ярма самадзяржаўнай уласці прынес вольнасць дзеля ўсіх народаў Расіі.

Новы тымчасовы расійскі ўрад на самым пачатку свайго панавання, як-бы для падзякі за дружнасць народаў у вялікім дзеле рэвалюцыі,—абяцаў вольнасць і самаадзначэнне ўсім народам. І здавалася, што настаў вялікі і сьветлы час вольнасці і творчай працы.

Першымі найшлі да працы суседкі нашы—Украіна і Літва. Беларусь так жа ў важным гэтым момэнтні ні засталася безчынай і пачала шчыра брацца за працу дзеля адраджэння і абудавання свайго роднаго краю.

І ўжо ні далш, як 25-го сакавіка [марца] зьехаўся да Менска I-шы зьезд дэлегатаў ад Беларускаго народу. Зьезд гэты на пачатку свае працы спаткаўся з ворагамі самабытнаго беларускаго жыцця. Зьявіліся, зусім ніпрошаныя, на зьезд загаворшчыкі, між каторымі—у большасці—былі настаўнікі-русіфікаторы у часе нарскаго панавання над нашым краем. Павадаром гэтых загаворшчыкаў быў расіен. Пачалася барацьба. Загаворшчыкі мапілісь даказаць: што «ніякай там самабытнай Беларусі і быць ні можа, што гэта толькі выдумка нейкіх паноў і што зусім і ні пара няпер пачынаць нейкія там нацыянальныя думкі. Трэба памагаць, каб вайну кончыць!

Дый есціка-ж гатовая вялікая расійская культура каторую павінна Беларусь прыняць с падзякаю. А калі ўсе гэтыя «дабітасці» ні маглі пераканаць зьезд,—маніліся яго сарваць. Але зьезд атаку адбіў і... паказаў дарогу ворагам. Месціліся потым яны, сабіраючы паветовыя і губэрскія зьезды вучыцеляў і селян, і такім чынам намагаліся запяць ход беларускага руху.

На зьездзі, посьля гэтай буры, пачалася спакойная творчая праца. Зьезд, падзяліўшыся на секцыі, выпрацаваў даклады, пастанавы рэзалюцыю і зрабіў выбары у «Беларускі Нацыянальны Комітэт», у склад катораго увайшло 13-ць членаў з «Беларускай Соцыялістычнай Грамады», пяць—рожных праконанню,—

усіх-жа разам 18 чалавек.

У выканаўчы орган Камітэту былі выбраны мейсцовыя людзі-мінчане—с п. Р. Скірмунтам на чале. Пасылалася дэлегацыя у Петраград да Часовага ураду для прадстаўлення патрэб і дамагаючы Беларускага народу. Расійскі Урад дэлегатаў прыняў, шмат чаго абещаў, але нічога потым рэальнага ні зрабіў і тым паказаў, што ні толькі цар, але і сам народ вялікарускі хацеў самадзяржаўна панаваць над другімі падзяржаўнымі народамі Расіі.

Ход жыцця прымусяў п. Скірмунта падацца да дымісіі. Беларускі рух рос і пашыраўся; заварушылася вёска, загаманілі салдаты на фронтах. Скірмунт, як вялікі земляўласнік, ні мог заставацца

на чале кіраўніцтва беларускім нацыянальным рухам. 8-10-го ліпеня адбыўся у Мінску Зьезд дэлегатаў ад беларускіх партыйных і грамадзянскіх арганізацый. На гэтым зьездзі была выбрана т. з. «Цэнтральная Рада беларускіх арганізацый», каторая склікала на 5-е жніўні новы зьезд, апавесціўшы ўсе вядомыя арганізацыі адозваю: «Да ўсіх сьведомых беларусаў.»

Цэнтральную Радку змяніла Вялікая Беларуская Рада, галоўнай заслугой каторай трэба лічыць скліканне 1-го Усе-беларускага Зьезду.

Л. В.—Д.

Наум Прыганорка.

(Віннік Дунін-Марцінкевіч).

Залёты.

Сьмяхотная штука у 3-х дзях.

(Напісана у Люцынцэ 8-го сьнежня 1870 году).

А С О Б Ы:

Ян Печціўскі, маршалак.
Александра Сакальніцкі, судзьдзі.
Адэля, яго дачка, 16-ці гадоў.
Адолф, сын Сакальніцкага, 12-ці гадоў.
Станіслаў Зацеўскі, малады памешчык.
Антон Сабковіч, арэндатар.
Даміцэля, яго сестра.

Петрук, парабак.
Галон Барычка, селянін.
Акуліна, яго жонка.
Марыся, іх дачка.
Мордна, жыхар, сталар.
Ключойт.

Першая дзея адбываецца у кватэры Сабковіча, другая—у лесі перад сялібай Барычкі, трэцяя—у доме Сакальніцкага.

Дзея першая.

Зьява 1-ая.

(Сабковіч—Даміцэля).

[Сцэна прадстаўляе нівялічкі пакой, у каторым направа—два вокны, на лева і прост—дзьверы. З левай стараны—стол, на каторым Даміцэля прасуе (гладзіць) хустачку для брата. Сабковіч зусім ужо апрапануты і толькі без фракка, каторы вісіць на крэсьлі,—пакручваецца і узіраецца у туалетовае люстэрка, а пасля бразгае грашыма у кішані і сьпевае:]

Сабковіч.

Маю грошы, маю я:

Мне ніхто тут ні раўня:

Прад маею машынкай поўнай

Гнецца роўны і тры роўны.

Як ганяю скаціну у лес,

Кожны чуюць ні с фігай лез,

А як стаю багат сягоння,

Вьюць паклон мне на паклоне.

Ці даўно там ясны пан

Дуося, як парожны жбан,—

Знай, як лёкая, частуе,—

Цяпер лашчыцца, цалуе.

І паненкі, ці даўно,

Усе сьмеляліся у вадно,—

Сення, бач, глядзяць мілютка,

Бразву-дзын,—зьягнуча хутка.

Пісар, войт, ці аканом

Называлі балваном,—

Як пачулі толькі грошы,

То знавішлі й розум харошы

Хто маю хацінку знаў?—

Сьлед к ёй зьзем зарастаў;

Сенні-ж повен і дзядзінец,

А ўсе сыцжкі—як гасцінец.

(Гаворыць)

Дык што-ж... ці-ж я ні прыгожы хланец? (Крупіцца на пакой).
Паузірайся, сястрыца... Цяперака, як прычаплю поўзэруку,
мая Адэля панэўна з радасьцю пойдзе за мяне... дык што-ж...

Даміцэля. Ці ні пасьпяшыўся, мой даражэнькі, называць яе сваёю,—ні будзь такім пэўным, каб ні ашукацца...

Сабковіч. Дык што-ж... або-ж я ні маю грошай?..

Даміцэля. Мне здаецца, з дзялчыннай добраго роду і багатай на ўсе, трэба мець яшчэ нешта, апроч грошай.

Сабковіч. Цікавасьць! Дык што-ж... чаго-ж гэта яшчэ патрэба?

Даміцэля. Перш-на-перш, мой даражэнькі, кавалер, што залёцаецца да паненкі, павінен быць таго самаго стану, як і яна:—калі-ж ён з ніжэйшаго стану, то павінен прынамсі мець славу вучонаго і разумнаго,—інакш той стан, да катораго належыць паненка, будзе крычаць, што гэта мэзальнік і адгаворыць ні толькі бацькоу, але і паненку, калі-б ты нават ей і падабаўся. Другое,—трэба каб кавалер быў адукаваны, калі ні лепш за паненку, дык і ні горш, гэта дзеля таго, каб ей ні было сорамна за свайго мужа. Трэцяе і самце важнае,—каб той, што залёцаецца, меў добрую славу у людзей;—а ты, мой брацейка, даруй што прауду скажу, ні можаш пахваліцца ні першым, ні другім, ні трэцім.

Сабковіч. Дык што-ж... цікавасьць... Адным словам разабью ўсе твае наймудрэшныя довады: маю грошы,—а грошы цяперака для ўсіх станаў натта ласая рэч.

(Стукаючы па кішані, няе):

Грошы ўсім кусочак ласы,

Хоць хто мае іх даволі,

Усе-ж к ім прэ, як да каубасы,

Калі убача у каго болей.

Вось ліхвар, што кублы мае

Поўны золатам набіты,

Блізкіх, далышых абірае,

Век працэнтамі ні сыты.

А паны ясьне-вельможны,

Хоць добра, зямлі шмат маюць,

Так жывуць ніасьцярोजना:

У ліхвароу дапазычаюць.

(Гаворыць).

Дык што-ж...

Даміцэля. Прауда. У цяперашніх цяжкіх часах шмат паненак, заплішчыўшы вочы, пайшло бы за багаццем, але шчасьця і добра ад гэтаго німа чаго і спадзевацца: ўсе жыцце ваша атруцілася-бы сваркамі ды балатней. Панна Адэля ні такая. Каб меў нават багацце Крэза, і тады-б яе да сябе ні прывадзіў; яна шукае чагосьці іншаго, большаго за золата.

Сабковіч. Цікавасьць!.. чаго-ж гэта?..

Даміцэля. Я табе ўжо казала аб гэтым і магу ў не-

калькіх словах сказаць яшчэ раз: добрай славы у людзей, навукі, адукацыі і полеру, дзякуючы каторым ты ні сароміу-бы таго стану, да каторага яна належыць.

Сабковіч. Э! пляцеш, мая даражэнькая. Дык што-ж... Каб я ні меу розуму, то і грошай ні сабрау-бы. Што датыча якогасці тамака полеру, каторага быццам, як ты кажаш, мне бракуе,—яго старчыць для мяне: усюдых патрапію вясыці слябе ні горш за якога лішне разумнаго с пустымі кішэнямі,—дык што-ж... Ось, напрыклад, шумна ўходжу да панскай салі, поўнай гасцей, дык што-ж... прыбліжаюся да пані-гаспадыні, трымаючы левую руку у кішані, а правую, як-бы ні хочучы, цісну ей ручку так—па панску і кажу праз нос: коман ва, як здароўечко, як ідзе гаспадарка, і так далей,—цікавасць... Дык што-ж... пасыла падыходжу да гаспадара, с каторым, як роуны з роуным, палуюся:—далей, усунушы ўжо абедзве рукі у кішані, і як-бы ні хочучы, бразгаю сумысля ўсыпаным туды золатам, навокал з гары узіраюся і с павагаю... дык што-ж... ківаю галавою адным ніжэй, другім менш нізка—павядля багацця і становішча іх, дык што-ж... Потым іду да паненак і, як-бы нінарокам, кідаю зазатую манету на зямлю, і раблю гэта ведама тады, калі блізка, дык што-ж... люкай круціцца, ен падбегшы падыймае грошы і хоча мне аддаць,—тады я спакойна, арыстократычна кажу: «пакінь гэта сабе даражэнькі», і... дык што-ж... Як-бы нічога ні было, пачынаю с паненкамі... дык што-ж... жартаваць, бразгаючы ўсе золатам у кішэнях: вяду гутарку а нагодзе, апраціках, хлапцох, ці аб нечым падобным, дык што-ж... А! а! ці ты ведаеш, сястрыца, што я ўжо і контраданса ўмею скакаць... Дрыгальскі мяне крыху падмуштраваў:—толькі другая хвігура неяк нідобра ідзе. Паглядзі, мая даражэнькая, шакжаш ты шмат бачыла скокаў, дык што... дык можаш па праудзі асудзіць...

(пачынае скакаць і пня)

Дуэт.

Сабковіч. Тра-ля-ля-ля, тра-ля-ля-ля!—
Стань ля боку, ўгледзься здаля
Да паставы да натуры.

Даміцэля. Чысты мех з мядзвежай скуры.

Сабковіч. Дык што-ж... Суд крыху застрогі,
Гляны! Як поузам ходзіць ногі,
Стан схілісты і павабны...

Даміцэля. Ах, якіж ты увесь нізграбны!

Сабковіч і Даміцэля (разам)

Перабіра ты сярдзіта,
Кніш без літасці і квіта;
Мяне знаюць ні такія,
Так скачу, як і другія.

Ні да скокаў ты сужоны,

Да сахі і да бароны:

Ногі крывы, як кавелы,

Значна, што з Сморгонскай школы.

(Скачучы, прыбліжаецца да дзвярэй, што знаходзяцца прост сцэны і, штурнуўшыся аб парабка Пятрука, што у гэты момант уходзіць, падае на зямлю).

Зьява 2-ая.

(Тыя самыя і Пятрук парабак.)

Сабковіч. Вось уцяў! аж цемна у воку;

Ах, чорт лысы ды шалены!—

* Стой тут. З мейсца ані кроку!

Пятрук. (скрабучы галаву, нізка кланяецца.)

Нехай будзе пахвалены!

Сабковіч. (ўстаючы)

Ехаць меўся у важны госьці,—

Гад зьвіхнуў нагу у косці.

На манеры мо' быць страта.

Даміцэля. Раджу, лепш пілынуйся хаты.

(Трое разам.)

Сабковіч. Дык ні веру у працуванне,
З паваротам ждзмы шчаслівым:
Веру у мілачкі каханне,
Бо ўсе з іх к рублям жычлівы.

Даміцэля. Ні вер золату, васпане,
Паварот мо' быць сылязівы;
(Той кахання ні дастане,
Хто адно глядзіць нажывы.

Пятрук. Даўно нас скацінку у полю,
А папер пан над панамі.
Даў свіні рог, дурным—волю,
Сьвет павернуць у верх нагамі.

Сабковіч. (кажа.) Што, мядзвяхонак!—Цісправіўся інтарэсам, за каторым я цябе пасылаў?

Пятрук. Бенска, паночак. Сказалі там у... што гэта ні чысты інтарэс.

Сабковіч. Дурны! Колькі разоў казаў я табе, каб ты, адказываючы, казаў на мяне—ясны пане.

Пятрук. Эх паню... хацеў сказаць: ясны пане;—я чалавек бывалы, зубы знеу на дворнай службе,—і па Вільні ні раз цягаўся; ото ж часта мне здаралася памеж шляхты чуць гутарку, што—ясне згасне, а маспане—застане.

Сабковіч. Дык што... дык ты і у Вільні быў.—Штож ты тамака бачыў цікаваго... дык што... сьмешны ты с сваёй гутаркай

Пятрук. Што паню... хацеў сказаць: ясны пане... гаварыць німашака нічога цікаваго. Палацы амаль ўсе каменныя, вуліцы так вузкі, што нельга размінуча: як сунуцца дзвэ хвурманкі, то хоць ты калом іх разнімай—вось як часам пан чаго загневаецца да зубы сьмичэнь, так і яны с сабой сплятуцца. Людзі бегалі, як падстрэляныя, адзін другога штурхае... Маўляў бы хто, што яны за цільнай сьмешаць работай, а яны так, з дуру толькі с куга у кут леталі, да зубы скаліць. Праўда, бачыў я адно дзіва цікавае, бачыў, як французы муштруюцца:—эт! да і то,—як прыпомніў маладзенькі мае леты—мэрам як то калісь старэнькі дзядок мой, дай Бог яму крулеўство нябеснае, каторы па ту пару, як я быў дзяцем, перакінуўся ўжо за сотню гадоў: бывала кеў разказы па зімовых вечарніцах, то і гэта іх муштраванне выдалося мне кепствам.

Сабковіч. Дык што... штож вам дзядок твой разказваў?

Пятрук. Э!.. э!.. э! паню... Ясны пане,—як засядзе, бывала, пры лучыне запіч плясці, а пачне вясыці с прэпрапаньням яснаго пана, разказы, то мы ўсе, бывала, як тыя зайчыкі, калі часам пачуюць якісь шорах каля дугавіска, і вушы паставім, да і зубы вышчэрэм, мэрам як наш курта, калі ўгледзіць жыда:—так цікава бывала вядзе разказы. Баш, ен быў ні тутэйшы, а заходжы із пад Кіева; так вось распраўляе, бывала: якое было у іх войско, аж міла слухаць. Бывала стары як раздабрухаецца, а прыпомніць старыну, так вось кажа: гэ!.. гэ!.. брацікі, німашака на сьвечі, як то калісь, слаўнай намяці, за гатманшчыны! Як баш—войско нашае сабарэцца у кучу. Ні знало яно што то—«стой» і «ні павяліся.» Бывала, пры Хмельніцкам атамане стоўціцца пад ясным украінскім небам сіла казацкая—іскі Чарнаморскі, Палтаўскі, Гуманскі, Граняўскі, Пятгорскі і Каяўскі. Казакі у шапках сівых с краснымі галавіцамі—вось мак, цяватуць. Ураднікі на коніках фінцыяць, сотнікі вусікі круцяць, а асаўлы губы дулюць. Так бывала мудра разказуе, што і сьцяміцца ні змога.

Сабковіч. Ну, дык што... а у Вільні што ты бачыў?

Пятрук. Эт!.. што бачыў, то ні было чаму дзівіцца. Муштраваліся, здаецца, і дружна, вось арах згрыз, да куды ім... Праўда, яны паубіраўшыся, як дзедавы казакі, у шпанцэрках, але на што ім напрышывалі хвосцікі с чырвонымі беражкамі—мэрам у нчыглікаў? Чэраз плечы перавешаны у

іх белы стрычкі, а на галавах такія шапкі, як макатры. Алеж то мне было вельмі дзіўна, што на перадзі у тых шапках вось галавешкі стырчалі, на лбе якаясь у іх штука із масендза, да з двума галавамі—ні ведама якая!—ці суч, ці сова, ці загуменная варона. Бог яе згадаўбы. Отож яны так стаялі у кучы, рушніцы паставішы у казалькі, маўляу чумакі, калі на панасе саганчыкі с кашай над агнем вешаюць. Аж адным разам выежджае з завулку якісь старшы: як крыкнуу—гэй! Так усе скочылі, схваціліся за рушніцы і сталі роўна, хоць ты нітку працягні. Гляджу я на старшаго,—зылез ен с каламажкі. Эт!—такі самы пранцуз, толькі брухатны, чэраз плечы перавешана сіня стрычка, на грудзях навешана цапак і мандаей жыдоўскіх, так што ен выглядаў рабы, мэрам стракатая панская ялаўка. На галаве яго-то такая шапка, як заслонка ад печы. Чалавек якісь ні тутэйшы, ні рускай народы, а з-за мора. Але ні была бы заморская штука—хоць старшы да рукі меў крыху прыдоўгі;—як стаяу гдзесь на кватэры, то падхваціу павуна дый схавашу у шапку. Ні сыцяміу, дурны, што ен, хвост с шапкі выставішы, усе ім віліе. Як баш, падышоу бліжэй да пранцузау, то адзін скочыу вырваўшыся з грамады, маўляу з украну: ляціць... ляціць... ляціць... і разінуся, а пасля рушніцай—кіу, а яны—драг! Ен зноу—кіу, а пранцузы—драг! Так вось старшы і разгневаўся... падбег да грамады і крыкнуу: «з дарогі жарабят!» А грамада на узгяду забарматала: «Галды—балды! галды—балды!»—мэрам індыйкі, калі дзеці іх падражняць. Тут старшы, як выхвациць сваю шаблю... Эт! ці то така, як была на дзедаўскаму, за слаўнай памач гётманічыны. Вось дыхтэр кашытка, што бабы ляжеш мяшаюць, сыічка—пацукоу калонь; таж ен трымаючы такі ражончык у адной руцэ дзеля пастра-ху, а другую прылажышы ка лбу—мэрам паказаць ім, што у галаве ні крыхі розуму ні маюць,—стау іх ляціць, аж адзін із кучы выскачышы, вось як чорт із балота і тож прылажышы руку ка лбу: «уціхамірцеся, ваша міласень, кажа, таж і мы маем крыху тут алею: усе, што робім, то на хвормі.» Отож ен скрыжытнуу зубамі са злосьці, адышоу крыху і крыкнуу, а яны—драг! Ен зноу якаясь слауцо выкінуу іза рта, а яны, усе да аднаго, рушніцы паставілі пры назе:—«муштруйся, кажучь, сам, калі такі разумны!» Потым ен загаласіу працяжна, кажысь пастух у лесе рогам было наклікае: відна жа-ласна вельмі стау іх прасіць, бо яны, злітаваўшыся над бед-ным, разам ад чабатыу да галавы—чараах!.. Але потым чу-рым, да пак ім! Стыдна бачыш і казаць—як крыкнуу старшы—так усе да аднаго правую руку за сябе і закінулі; зноу крыкнуу, а яны наперад руку паднялі да носа дый паню-халі. Пасля сталі набіваць стрэльбы; тож Бог мя. Як раз набілі, то са дванадцать раз стрэлілі. Нарэшце ен ім дакучыу, відна, сваім муштраваннем то налева, то на права, то зноу на лева,—што яны раптам пагналіся за ім. Ен жа ўсе напе-рад, усе наперад чэша да чэша, боязна аглядаючыся, што б часам грамада ні дагнала. Каліб я, або дзедавы казакі, то б яго мігам нагналі, бо казакі смела на Богай зямлі хадзіць могуць у шырокіх нагавіцах, што у адну калоніу трох мас-калеу схавашу бы, а у іх былі нагавіцы, вось абцугамі панаця-ганы і да іх нагрынываны якісь языкі, так што і ні змо-гуць смела ступаць, да ўсе як буслы ногі выцягваюць і прунца за ім лаваю. Ужо блізка яго нагналі, аж с канца якісь там загрычау: «пакінься гнанца за гэтым бачонкам, бо і жыды сымяюцца!»—і праўда. Я сам бачыу, як на платах да на варотах пачапляўшыся жыды смелліся с таго муштравання. Но пасля ен, відаць, сыцяміу, што стыдна быць та-кім баязкім, дый, сабраўшыся з духам, крыкнуу на ўсе гор-ло. Грамада жа маладзёцкая, ні снужаўшыся яго крыку, так вось дружна, за пазваленням, адварнулася к яму задам, тады ен, страцішы цяжкіх сыць, пюнуу, махнуу рукой, сеу у сваю каламажку, дый цягу дау. Алеж то шальмоўская уірава! Адзін конь ўсыцяж аглядаюцца, ці ні гопацца катомы да кучы

ім.—змучаны, галодны, трубячы і барабанячы дзеля ахвоты, за-галасілі на ўсе горло дый паразцягаліся па вуліцах, відна да жыдоу на кватэры.

Са б к о в і ч. Дзякую табе, даражэнькі... пасымяшыу ты сваей гутаркай... Сястрыца, дай яму чарку гарэлкі, каб пра-мачыу горло. А цяперака да справы—дык што... Ці валоу ты замяніу?

П я т р у к. Не пано... ясны пане—пастух ні прыступіу.

Са б к о в і ч. Ты мусіць ні дау яму рубля?

П я т р у к. Гдзе там!—Я і другі яму суліу ад імяні я-наго пана, да, псяюха, вельмі цьверды на сумленне; сказаў, што гэта і стыдна і брыдка абманываць. Кажа, прадаўшы валы па шэсьцьдзесят рублеу кормныя, пасля замяніць іх худымі,—гэтакаго кепства і жыд ні зробіць а па... цьфу! Прападай ты с ясыясыю, усе забываю, а яснаму пану, ка-жа, за такую штуку Бог у гаспадарцы ні дасыць спору. Я яму гэтае: вялікая бяда абшукань жыда,—тож ні хрышчоны. Ен жа і ні спазнае, бо і тыя рыжыя і гэтыя каня у каплю, схожыя—бяры два карбаванцы, да аддай два кормныя, а ме-ста іх пастау у гурме, каторыя я цяпер прыгнаў,—жыд ні сыцяміць, забірэ якія знайдзе у аборы. Гдзе там,—ен у дру-гую дудку, баш, сывішча. Кажа, што ці жыд, ці хрысьціянін—ўсе людзі роўны перад Богам, а атуманіць ці таго, ці дру-гога, асабліва па... яснаму пану сорамна і грэшна. Што бы-ло рабіць? Я вось, як тая сабака, падхмылішы хвост, як ні вы-шыны пан, пагнау валы назад.

Д а м і ц э л я Бачыш. Антосычка! Просты мужык, без прасьветы, а якую дау табе маральную павуку. Ці ні час ужо апамятацца і пакінуць ўселягія махлярствы, ашукаствы, за каторыя і на гэтым сьвеці прад людзьмі і на тым прад Богам прыдзеца парашавацца. Будзь пэўным, што шахраван-не будзе гладка схадзіць, пакуль гэтаго будзе ні праз меру.

П я т р у к. Гэта, кажучь, паненачка, патуль жбан воду носіць, пакуль ні прарвецца вухо, а там...

Са б к о в і ч. Маучы!

П я т р у к. Ну... Маучу!..

Са б к о в і ч. Ты, сястра, выводзіш мяне с цяпення. Я выйшау ўжо с пад апекі і ні люблю, каб нехта, хоць бы і сястра, мешаўся у мае справы... Ідзі лепш да сваей гаспа-даркі і ні лезь туды, куды ні трэба.

Д а м і ц э л я. Ай, брацейка! Глядзі, каб с часам ні паш-кадавау, што ні слухау рады свайго прыяцеля, сястры. (Пайшла, закрывшы вочы хустачкай).

Зьява III-я.

(Тыя самыя, апроч Даміцэлі).

Са б к о в і ч. А ты, асел, чаго яшчэ чакаеш? Ідзі у гумно!..

П я т р у к. (чухаючы галаву) Вось я да па... цьфу!—прападай ты с панам! Хацеу сказаць: да яснаго пана,—маю просьбу.

Са б к о в і ч. Дык чаго табе... (падыходзіць да вакна).

П я т р у к. Гэтак ужо позная восень, зараз і зіма, а у мяне німа кажуха. Прасіць, каб ясны пан дау мне кажух.

Са б к о в і ч. Прыбліжся і глянь у вакно—чыё тамака было на сенажці,—дык што-ж...

П я т р у к. Гэта Лубінскае!

Са б к о в і ч. Ось будучь кажухі ні толькі для цябе, а і для мяне нават—шакані і я яшчэ ні маю: а добра будзе у зімку, устаўшы с пазаранку, у цёплым кажусі абыйсьці гас-падарку.

П я т р у к. Якжа гэта, ясны пане,—ці пан думае у Лу-бінску купіць авечак і паніць новыя кажухі? Да тамжа на сенажці ні відаць авечак і, здзецца, у Лубінскай дварэ зусім іх німашака.

Са б к о в і ч. Асел!.. Пастараўся добра і будзем мень кажухі за дарма. Вазьмі трох парабкоу, займі ўсе было у

лаць заграбленае у кажухох,—тады ні аддавай быдла, пакуль ні пакінуць іх быццам у заставу. А кажухі, папаушы у нашы рукі, так і застануцца,—гэта ўжо мая справа, дык што...

Пятрук. Па... Цыфу табе! Ясны пане! Яны ж ні на на нашай да на сваей пасуць сенажаці. Каб хоць адна штука перайшла граніцу, а то ўсе быдла ходзіць на Лубінскай.

Сабковіч. Дурны!... дык што... зайдзіце ззаду Лубінскім лесам і займіце, а калі-б хацелі пранебодзіць, дык пастухом задайце чосу, дык што... тамака пасуць малыя дзень і ні патрацяць вам перашкоды: будзе вам шмат клопату—ўгледзішы вас уцякуць.

Пятрук. Ці гэта будзе па—панску? Ці прыгожа цягацца да чужога добра...

Сабковіч. Хоць ні прыгожа, але свядна дастанем сабе за дарма колькі кажуху.

Пятрук. Кажуць старыя людзі, што чужое дабро ні грэе.

Сабковіч. Сунакойся! Каб толькі мягкае ды з воуны, а напэўна грэць будзе.

Пятрук. Які цяпер сьвет настаў, мой Божэ мілы. Як паны пачалі браць вельмі на розум да сьвяціць разумныя ксёвжкі, то горш ад віхрышчоных сталі круціць ды муціць.

(няе):

Верх двом паставілі сьвет гэты. А гдзе-ж сумленне—баязьні. Ні так было у даўны леты.

Як пачалі хітраваць, мудрыці, Пакіньце цнотай шахраваці, То з дуру сталі ўсе круціці.

Даўней усяк Бога баяўся, Пры працы мысль людзка сва- Добра чужога, бач, чураўся,— (бодна,

Цяпер стараюцца панята, Бо праца Госпаду ўгодна. Калі-б пакрыўдзіць свайго брата. Шавец, што шылам зарабляе, Снакойнае сумленне мае.

Сабковіч. Што гэта?.. Ты смееш павучаць мяне!..

Пятрук. Паночак... цыфу ты пропасыць!—хацеу сказаць—ясны пане—тож ведама стара гутарка: хлеб еш, прауду рэж.

Сабковіч. Дык я табе пакажу гутарку, дык што... ідзі і рабі тое, што кажу, інакш дастанеш кіем.

Пятрук. Нечого казаць, на чым вазку едзеш, таму і песенькі сьпевай. Пайду грабіць быдло, але што будзе посьля...

Сабковіч. Дык што... ні твая беда, ідзі!

(Пятрук пайшоў).

Зьява IV-я.

Сабковіч (адзін).

Сабковіч. Усе кажуць, што я жыву людзкою крыўдай,—дурні. Ось у тым і розум, гэта і штука, каб умець выкарыстаць абмылкі і нікемкасьць другіх. А сумленне? (думайце) глупства сумленне.

Дзе ні кінь ад краю к краю Спаведаецца са скрухай, Будзь сумленным-кожны бае. А ўсіх чэрне ўсім на вухо. Ну, і ўсе брахія на сьвечу— Маладзіцу вам накінуць,— У губе-цнота, у сэрцы-сьмеце. Жонка верная—ўсё скажуць. Вось багач гавора з вамі, Мужу міласць прысягае, Усіх багачаць ен славамі, А хланцам так і міргае. А туж з боку як ні знае, Глянь,—дзіце яшчэ дзяучына, Што хтось з голаду бавае. Быццам жартаў, хоць нявінных, Ані знае, ані чуе,

Ваякі адвагу маюць, А у кутку хланцоу цягуе. Сябе самі выслаўляюць. Грэх вылазе у хланца з міны, А удаецца за дзяучыны.

Дык на ўцекі,—дай Бог ногі. А каханні байкі бае, Бсэндз, ці бацюшка вялебны. Аб насігу-ж толькі дбае. Вучыць грошы ні патрэбны, Аб насігу-ж толькі дбае.

А у хрысьціны ці у хаутуры Гэтак наша пакаленне.

Самі ласы к братняй скуры. Нібы хваліцца сумленнем,

Шэпча «Войчэ наш» дэвотка, Хоць таго ўжо астаткі

Для сірот пры ей работка, Уцяклі даўно да Вяткі.

(кажа):

Дык што... дурны той, хто гоніцца за сумленнем, калі яно навінуло нас і уцякло на край сьвету. Дык што... Золата—гэта ўсе. Хто мае яго, той патраціць навят перацягнуць на сваю сторону сумленне... Але час ўжо ехаць да маёй найдаражэйшай. (прычэпляе поўпэруку на галаву). Дык што... Сенека нарэшце канец, высьцінца мая справа. Пры такіх яе дастатках, асабліва матэрыяльных, я, напэўна, буду шчаслівым з ёю. Па праудзі, на што мне здаўся яе насаі? Але ўсеж такі дзесяць тысячак—гэта грошы і ніколі ні зашкодзіць навялічыць імі тое, што я сабраў. (хоць ісьці ўжо) Але што гэта тамака зноў за гоман? Сенека мяне замучаць начыста ўсёлякімі справамі. (сеу).

Зьява V-я.

Сабковіч і Мордка (сталаяр)

Мордка. (кланяючыся) Добры дзень пану,—ны! А што будзе з намі?..

Сабковіч. Дык што... што мае быць? Пачынай строіць сьвіран, а тады адтрымаеш свой задатак і за работу—дык што...

Мордка. Хас ду гегэрт,—цікавасць! Якжа строіць, калі пан пры ўгаворы патрэбаваў цаго інаго, а цяперака, калі я, дзеля пэўнасьці, каб каго іншаго ні ўзяў да працы, даў сьсыць рублеу задатак, пан ставіць мне куды цяэйшы варункі. Ны агроуль—гэтакім парадкам я і да паловы работа даедзе, апраем ўсе, колькі ўлаваруся.

Сабковіч. Гэта ўжо твае дзело; прападаць шэсьць рублеу, калі ні возьмішся за работу—дык што...

Мордка. Ны!.. цікавасць... Якжа да яе брацеа, калі мне будзе вялікая крыўда.

Сабковіч. Задатак твой прападзе, а я вазьму другога майстра, дык што...

Мордка. Гівалт! Сакзэс мовы ні было аб такой работы, якая пан цяперака мне дае...

Сабковіч. А ці маеш, пархуць, пісаны ўгавор?

Мордка. Ны!.. на сто ен, для якога глупства, ці ні досі панскае слова,—а гроуль.

Сабковіч. Дык што... слово—вечер, а распіска гэта грунт, мой даражэнькі; дурань верыць на слово, а разумны карыстае с таго, дык што... Ось я ўжо трэцяго такога ашукаў і зарабіў гэтым парадкам дваццаць рублеу. Яшчэ здаўлю так са двух і сьвіран мне нічога ні будзе стоіць.

Мордка. А ці гэта будзе па панску—беднаго майстроу асукінаць—хас ду гегэрт.

Сабковіч. Досі ўжо, мой даражэнькі, шахраваць ватаму брату, цяперака на нас прыйшоў чарод двойчы адплаціць вам,—дык што.

Мордка. (сьціхаючы) Цікавасць, да цаго дайшо! (зноў цмокае) мусіць хутка будзе канец сьвету.

(няе):

Ляхтірыді—бам!

Ляхтірыді—ліхтірыді

Ляхтірыді—бум!

Бім—бам—бум.

Ляхтірыді—ліхтірыді

Ны, ні толькі слова схваце,

Бім—бам—бум...

Але горэ ясна паддадзе,

Уй! хану сьвет гэты схопе,

І пімалу ні спазнаці

Мэсыяша ні далека,

Ад зыдка цыдулю ўкрадзе.

Калі пан жыдка так кропе.

Ай вэй! Сто за гандаль гэткі,

Акціванствам с пірад, збока.

Балі так змудрэлі паны,

Меу калісь пан «гунур слова»

Хіба гэхэр, кіндэр—дзеткі

Сенні ўжо грызмоль цыдулі,

Гоц да земляу абечаны.

Ды у суд даўшы рыхт на нова,

Ляхтірыді—бам.

Мах глыбока ві шкатулі.

Ляхтірыді—бум.

Ляхтірыді—бам.

Ляхтірыді—ліхтірыді

Ляхтірыді—бум.

Бім—бам—бум.

(кажа):

Ны!.. сто за будзе?..

С а б к о в і ч. Дык што.. што будзе? Ось, калі ні во-
зімешся за работу, твае шэсць рублеў фарфаз, дык што...

М о р д а. (энэргічна) Хай гэта мая убогая і крыва-
вая праца застанеца пану на хаўтуры. Будзь пан здароў!
(пайшоў).

С а б к о в і ч. (у сьлед за ім) Ах, ты шахрай! пар-

хаты жыві!.. Ен яшчэ класці мяне будзе!.. дык што... Але
чагож я злую?.. Трэба быць справядлівым, хай гэты бедак
падешыцца за свае грошы хоць плячбой,—дык што... А ця-
перака у дарогу. Гэй! есць тамака хто?

(Далей будзе).

У гадаўшчыну Рэвалюцыі.

(28-й 1917—28-й 1918 г.).

Грымніць марсальеза. І моро галоў
І моро бліскучых вачэй.
Штандары ад фарбаў багатых мігцяць.
Красуюць ярчэй і ярчэй.
Дэвізы на іх серабром адліваюць
І золатам пышным мелякаюць.
На мовах на розных аб Волі сьвятой,
Аб дзіўным аб заўтрашнім дне
Гаворуць-гамонюць. Ні веруць сабе.
І людзі, як быццам, у сьне.
Гэй, Воля пануе на белым на сьвеце,
Аб Волі пяюць нават дзеці.
І чуюцца рытмы у гудкіх шагах:
Бы хвалі, плывуць увярод
Старым-малым, бо сьвято усім;
Народы—у вялікі народ.
Грамадай куюць агнёцветную долю.
Усім адзін Бог—гэта Воля!
Ідуць і лікуюць. Бы рынуўся бор.
Рвануўся. Ідзець у прастор...
Шыбае пад сонцам на грудзях зямлі,
Шыбае пад небом да зор.
Усе уваскрослі, падняліся з петраў,
Ім гімны зьвіняць у наветры.
Іх шэсьце пышно. Усе сэрцы—адно:
Цярпелі ўсе пад ярмом.
І полымем душы палаюць, гараць.
Іх біла вяліка, як гром.
«Ой, шмат чаго зробіць людзкія грамады,
Народныя вены і рады!»
І вось да трыбуны чырвонай прыйшлі.
Зрабілася вялікая ціш.
Юнак на трыбуне. Глядзіць увакруг.
«Чаго ты, прароча, маўчыш?
Скажы ты, як зьбіцца нам цяжкага гора?
Народаў чакае тут мора...»

Прамоўна гавора. І голас, як сталь.
І словы—агнёвы каскад.
Ен сэрца палюіць, чаруе душу.
І слухае кожны і рад.
Упартая думка.—дамацкавы мечы.—
Тыранаў паганых калеча.
Сын гора-нядолі, сын голаду-мук,
Сын дзікіх лясоў і палеў.
Сын цёмных падвалаў, сын бедных бацькоў,
Сын гідкіх, цяжкіх кандалоў
Адважна гавора крылатае слово
Аб мукх народа—Іова.
І помста, атрута балючай душы
Глыбока у душы ляжыць:
«За рабство, за здыскі мінулых вякоў
Навінны цяпер заплаціць!..»

І страшныя словы, бы цёмныя хмары,
Туманюць шматтысячны твары...
Усе вочы малавкэй палаюць, гараць—
Ні можна чапаць гэтых мас!
Бо «воко за воко»,—мінулы закон,—
Зноў зробіцца панам у нас...
І проціў свабоды мы зноў заваюем,
Мы самі сябе ні шэкадзем.
Леней асьцярога і міласьць усім,
Ні будзем Хрыста распыінаць.
Бо мэта прарокаў—ні шкодзіць, ні мьсціць,
Усім Воля—жаданая маць.
Дык кінце вы поместу, ні робце руінаў,—
Над біч зноў падставіце сыны!

Здзітэлыя твары. Ні людзі—зьявіць.
Сваволя пануе увакруг.
Грабуюць і палюць і нішчуць краі.
Народ сабе друг, ні нідруг?
О, Воля, ты толькі, як промень, зірнула,
О, Воля, ты нас абманула...

Ясакар.

КРОНІКА.

Тэлеграма гр. Гэртлінгу ад Белару-
скаго народнаго Сэкрэтарыята. Старшы-
ня выканаўчаго камітэта Рады 1-го Усе-
беларускаго зьезду і часовы старшыня
народнаго сэкрэтарыята Беларускай На-
роднай Рэспублікі адбіў германскаму
канцлеру гр. Гэртлінгу гэтакую тэлегра-
му:

«Выканаўчы камітэт Рады 1-го Усе-
беларускаго зьезду, як часовы закона-
даўчы орган, і народны сэкрэтарыят Бе-
ларускай Народнай Рэспублікі, азнаёміў-
шыся з нямецкіх газэт с проэктам кіраў-
нічых партый большасці рэйхстагу і аб
уступцы Польшчы беларускіх зямель—
гэтым маюць гонар заявіць нам, што па-
добны акт парушыў бы самыя жыццёвыя
інтарэсы беларускаго народу і значнай
большасці нацыянальных меншасцяў
Беларусі і было-б палічана народнымі
масамі, як цяжкая зьява».

Прызнае цяпер усім культурным мі-
рам право на самаадзначэнне народаў
патрэбуе, каб толькі само населенне Бе-
ларусі, шляхам вольнаго народнаго гола-
савання, вырашыло пытанне аб сваёй
дзяржаўнай прыналежнасці.

Просім дазволіць нашым дэлегатам
нібаўна прыехаць да Бэрліну дзеля пра-
цы у вырашэнню пытаннаў, датычных
беларускіх зямель».

Адозва Менскаго Беларускаго Прэд-
стаўніцтва. Менскае Беларускае Народ-
нае Прэдстаўніцтва кліча усіх верных
сыноў Беларусі, якіх даражыць па-
літычным, эканамічным і культурным ад-
раджэннем краю, злучыцца каля яго, бо
німа другога нацыянальнаго і межпар-
тыйнаго органу, які мог бы дабіцца
усіх гэтых заданняў.

Менскае Беларускае Прэдстаўніцтва
дзеля дасягнення гэтых мэтаў, лічыць
патрэбным:

1) Адбудаўніцтва і развіццё Беларускай
дзяржаўнасці у граніцах разсялення бе-
ларускаго племяні;

2) Урэгуляванне беларуска-літоўскіх
дзяржаўна-народных адносін на аснове
супольнаго будаўніцтва і зьвязку с Кур-
ляндзіёй дзеля аднаўлення старых ган-
цельных дарог да мора;

3) Падтрыманне зьвязку з вялікай цен-
тральнай дзяржавай, якая адна толь-
кі можа забяспечыць народу право на
самаадзначэнне;

4) Для палепшэння быту і здавальнен-
ня патрэб селянства—правядзенне грун-
тоўнай зямельнай рэформы, якая-б
павялічыла надзелы дробных землеўлас-
нікаў і дала-б можнасць надзяліць без-
зямельных батракоў зямлёю на рахунак
вялікіх землеўласнікаў, зямель скарбо-
вых і другіх.

5) Завесці зараз-жа, паводлуг магчы-
масці, народныя беларускія школы і
вучыцельскія сямінары;

6) Выданне школьных беларускіх пад-
ручнікаў, арганізацыя народных белару-
скіх хат дзеля культуры і прасветы;

7) Падгатоўчая работа, каб завесці
новае ўпраўленне краем;

8) Правядзенне справядлівай і гістарыч-
най і дзяржаўнай граніцы з Украінай;

9) Супольная праца з германскімі оку-
пацыйнымі уласцямі, каб завесці новы
парадак і добрабыт краю.

Тэлеграма Беларускаго Народнаго Ко-
мітэту у Мінску, адбітая канцлеру, глаў-
най камісіі Рэйхстага і окупацыйнай гра-
мадзкай уласці у Коўні.

Беларускі Народны Камітэт у Мін-
ску, як нацыянальны надпартыйны орган
Беларускаго народу, які дамагаецца
палітычнаго, культурнаго і эканамічнаго
адраджэння, проціў захаваць родны край
ад нісправядліваго і шкоднаго раздзё-
лу. Гістарычныя і этнаграфічныя грані-
цы Беларусі сягаюць на усход да рэкі
Сожы, абнімаюць паўночную і заходнюю

даліну Дзвіны, а на заходзі займаюць значную большасць Гродзеншчыны і Віленшчыны разам з гарадамі Беластокам і Берасцяем. На поўдні—граніцы сходзяцца з граніцамі Гродзеншчыны і Міншчыны. Мы рашуча і становуча протэстуем проці жадання суседніх народаў разглядаць гэтыя землі, як безпанскія. З радасцю вітаючы дзяржаўнае збліжэнне з нашымі літоўскімі і балтыцкімі суседзямі, мы ныверда протэстуем проці літоўскіх нізаконных дамаганняў на Вільню і вялікую частку Віленшчыны і Гродзеншчыны. Гэтае пытанне можа быць аканчальна развязана толькі на аснове узаёмнай угоды.

Усе прэтэнзіі палякоў на часткі Віленшчыны і Гродзеншчыны мы, безумоўна, адкідаем, як безпраўныя захватныя дамаганні. Мы просім паправіць палудзенную граніцу краю з Украінаю згодна с палудзеннай граніцай Гродзеншчыны і Міншчыны, каторая 600 гадоў ставіла старую гістарычную дзяржаўную мяжу. Мы жадаем нізалежнага дзяржаўнага існавання і бачым спаўненне гэтага толькі у апоры на заходнюю культуру і яе прадстаўніцу—Германскую імперыю. Мы просім абараніць нашы справядлівыя дамаганні і прызнаць нашых прадстаўнікоў дзеля перагавораў.

Падпісалі: Р. Скірмунт, Р. Земкевіч і П. Алексюк.

Уселякія весткі.

Гранічная лінія з Расіей.

Лінія, аб каторай гаворыцца у 3 артыкуле мірнай умовы з Расіей і каторая наказвае заходнюю мяжу расійскага дзяржаўнага панавання, ідзе між астравамі Даго і Вормс, а таксама між остравам Моон і узбярэжжам сушы; пасля на лініі слаба выгнутага луку пераз Рыжскую затоку даходзіць да сушы крыху на паўночным усходзі ад усяця ліфляндзкай ракі Аа, ідзе ўздоўж гэтага луку, акружаючы Рыгу, і перарэзвае Дзвіну на ўсходзі ад Огера.

Далей граніца дзяржыцца лініі Дзвіны ажно да ваколіцы на ўсходзі ад Дзвінска—да мейсца, дзе дагэтуль канчалася граніца Курляндзіі і адтуль па даволі роўнай лініі ідзе да палудзеннага канца Дрысвьяцкага возера, пакідаючы мейсцовасць Дрысвьяты на ўсходзі. Адгэтуль лінія робіць закрут на палудзенны захад і блізка пасярэдзіне перарэзвае чыгунку Сьвепяны-Лынтупы. Відзі і Твэрэць астаюцца на ўсходзі ад яе.

Праходзячы далей міма Міхалішак і Гервят, каторыя астаюцца на заходзі, пасля чысленых паваротаў, лінія даходзіць да чыгункі Вільня—Смаргонь, ка-

тую перарэзвае крыху на ўсходзі ад Слабодкі, а пасля ізноў ідзе ў паўночна-заходнім кірунку па цячэнні ракі Оліты і Гавіі да усяця іх у Нёман. Ошмяна і Дзевенінкі астаюцца на ўсходзі ад лініі, а Кладнікі і Геранёны—на заходзі.

Далей па Нёмані ідзе лінія да пункту вышэй Мастоў і завярчаецца адгэтуль проста на палудзень да рэчкі Зэльвянкі, а пасля ўздоўж яе да ваколіцы Рожаны, каторая астаецца на ўсходзі ад лініі. Адгэтуль кіруецца на палудзенны захад ажно да украінскай граніцы каля Пружан. Смаленіца і Добучын астаюцца на ўсходзі ад яе.

Падробна ўстаноўць граніцу спецыяльная нямецка-расійская камісія.

«Гоман»

Курляндзкая рада.

«Ког. В.» паказвае з Мітавы з 8 марца:

Курляндзкая Краёвая Рада ў поўным складзе, апроч аднаго члена, нібытасць каторага была вытлумачана, на сённяшнім засяданні сваім а 4 гадз. падалудні ўсёмі галасамі паставіла:

1] Прасіць Яго Вялічавства Імператара і Караля, каб прыняў княжскую мітру Курляндзіі.

2] Выказаць жаданне, каб Курляндзія была як можна найцясней звязана з нямецкай дзяржавай на аснове конвенцый у ваянных справах, мытных, справах зносін, грашавых, мер і судоў.

3] Выказаць надзею, што ўвесь прыбалтыцкі край будзе злучан у адну дзяржаўную арганізацыю у еднасці з Нямеччынай.

Гэтак сама прыняты ўсёмі галасамі праект пасылкі тэлеграмы Імператару з выражэннем пакорнасці і дэлегацыі ў Бэрлін з 4 асоб дзеля падачы канцлеру гэтай пастановы.

Шчырае прызнанне. «Мы ўжо адзначвалі, піша «Гоман» што Цэнтр Камітэт дзеля помачы ахвярам вайны, каторы памешчаецца у Швейцарыі (у Vevey) прысылаў у Вільню сыстэматычна вялікія суммы грошы дзеля помачы ў роўнай меры насяленню польскаму, літоўскаму і беларускаму. Гэтых грошы да марца месяца 1917 году было прыслано без мала 900.000 м., а цяпер сума гэта напэўна штат вышэйша за мілень. На жаль, ні гледзячы на офіцыяльны польскія публікацыі аб «роўнай» помачы палякам, літвіном і беларусам, віленскія палякі, на рукі каторых паступалі паміненныя суммы, да леташняга марца выдзялілі для беларусаў усяго адну сотную частку, ды і то ні заўсёды з добрай волі... Але ад лета мінулага году і гэтая нічымная «помач» беларусам была спыненая, а Беларускаму Камітэту заяўлена, што для яго грошы ні прысылаюцца.

Гэтымі днямі да Польскага Камітэту з'явінулася унаўнамочаная Беларускага камітэту, п. Ф. Маліноўская, с просьбай аказаць помач 300 беларускім высяленцам с фронту, каторыя першыя страшэнную бяду, жывучы ў ваколіцах Даўг. На гэта ей у Польскім Камітэце было заяўлена офіцыяльна, што беларусам Польскі Камітэт ні памагае, а грошы мае толькі для палякоў.

Трэба Польскаму Камітэту падзякаваць за шчырасць: цяпер прынамсі ясна для ўсіх, што значаць польскія публікацыі аб «помачы ў роўнай меры насяленню польскаму, літоўскаму і беларускаму».

Рэдактар Я. Лёсік.

ПРОДОЛЖАЕТСЯ ПОДПИСКА

—) на газету (—

„Желѣзнодорожникъ“

Временно газета будет выходить одинъ разъ въ недѣлю.

Подписка принимается съ 1 и 15 каждого месяца.

Подписная цѣна на 1 мѣсяць 1 руб. 50 коп.

Подписка принимается въ конторѣ газеты: Московская 18, кв. 2.

Редакторъ М. Н. Запольскій.

1—2

1—2

Мэханічная фабрыка Віленскага Таварыства Сельскай Гаспадаркі у Арле (выселяная з Вільні), суліць усім наопэратывам сталевыя зубы (кльці) для барон—забіваць у дрэўляныя рамы.

Умовы прадажы і пробы высялаюцца почтай.

Адрэс для лістоў: Орел, Бромская 48, Склад Віленскага О-ва Сельск. Хозяйств.

Адрэс для тэлеграм: Орел, Агрικультура.

2—6

2—6